

ANA VRAGOLOVIĆ: 'PLJESAK HEROJIMA' NE POBOLJŠAVA UVJETE RADA

Objavljeno: 30.07.2020

Minimalno osam sati na nogama, nametanje prekomjernog broja zadataka, odnosno organizacija posla po principu "svi rade sve" (od blagajni, rezanja mesa i sireva, do punjenja polica i čišćenja), radni vikendi i blagdani, mizerne plaće i rad u, zbog stalnih pritisaka, kaotičnom i neugodnom okruženju karakteristike su rada u brojnim trgovinama. U tekstu razgovaramo s radnicama i radnicima koji imaju iskustvo u nekoliko trgovačkih lanaca.

Prema zadnje dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku sektor trgovine ima 114.270 zaposlenih, a zapošljava 81.818 radnica. Rad u trgovini prema prosjeku DZS spada u najniže plaćene poslove, iza zaštitarstva, uslužnih djelatnosti i poslova u prerađivačkoj industriji (proizvodnja kože, obuće i odjeće; namještaja) – prosjek plaća za prvih pet mjeseci 2020. je 5385 kn, a prema portalu [Moja plaća](#), koji kvartalno objavljuje podatke prikupljene od zaposlenika, najniža plaća za zanimanje Prodavač je 3266 kn, što je vjerojatno iznos puno bliži realnoj situaciji.

Prodavačice u trgovinama osnovnim namirnicama radile su i kad je situacija zbog pandemije koronavirusa eskalirala, u ožujku i travnju ove godine, nerijetko bez adekvatne zaštitne opreme, s jednim parom rukavica koji su same kupile. U vrijeme najveće pomame za namirnicama preko svojih leđa prenijele su tone robe i riskirale zarazu sebe i svojih obitelji u svakodnevnom kontaktu s kupcima. Zauzvrat, njihov rad nije cijenjen, ljudska i radnička prava konstantno se krše, a umjesto s povećanjem plaće zbog otežanih uvjeta rada suočavaju su se s otkazima i pokušajima srozavanja prava.

Stotinjak sati godišnje poklonjenih poslodavcu

Zloupotreba prekovremenog rada postaje normalna situacija. Pod radno vrijeme u trgovini poslodavci računaju vrijeme od kad se vrata otvaraju za kupce, odnosno poslovno radno vrijeme, iako za radnice ono počinje minimalno 10-15 minuta ranije i završava isto toliko kasnije. U nekim trgovinama radnici dolaze i odlaze pola sata-sat vremena prije, kako bi očistili trgovinu, posložili police i dr. Radnici koja radi na odjelu delikatese, pekare i mesa često se dogodi da najveću gužvu ima pred kraj radnog vremena, pa se proda sve što je narezano od mesa i sireva, a onda ona, nakon zatvaranja dućana, mora ostati duže da bi ponovno sve narezala kolegici u jutarnjoj smjeni i tek onda oprala strojeve. To se vrijeme najčešće ne bilježi kao rad niti se plaća, a uz to znači manje slobodnog vremena i mogućnosti za odmor.

Radnica koja dolazi na posao samo 15 minuta prije i odlazi 15 minuta kasnije na mjesečnoj razini odradi 11.5, a godišnje 138 neplaćenih prekovremenih sati – gotovo cijeli radni mjesec poklanja poslodavcu. Ako tu brojku pomnožimo s brojem radnika u trgovini dobit ćemo 15,8 milijuna neplaćenih prekovremenih sati. Kad prekovremene sate podijelimo s [godišnjim fondom sati](#) dobijemo brojku od 7 i pol tisuća. Ona nam govori da trenutno zaposleni radnici odrade posao za 7 i pol tisuća radnika koji nedostaju. Izračun, naravno, treba uzeti prvenstveno kao ilustraciju ogromnog broja

prekovremenih sati, jer nisu svi prekovremeni sati neplaćeni, no [podaci Sindikata trgovine](#) Hrvatske iz 2014. pokazuju slične brojke: 16,3 milijuna neplaćenih prekovremenih, jedna mjesečna satnica godišnje na poklon poslodavcu.

Osim dolaska ranije koji se većinom podrazumijeva zdravo za gotovo, u nekim trgovinama radi se više sati nego što je predviđeno ugovorom, jer imaju praksu zapošljavanja radnika na manje od punog radnog vremena (6 ili 7 sati), no radi se i po 8 sati dnevno. Takav rad također se u mnogim slučajevima ne plaća.

“U Plodinama se evidencija sati vodi samo na papiru. Dođeš na posao, a kad ćeš otići, to nitko ne zna. Nikad ne radiš 8, nego 9 ili 10 sati, kako kad...”, ispričao nam je jedan radnik.

Ako je trgovina na prometnom mjestu, pa su velike gužve česte, radnici ne mogu iskoristiti punu pauzu nego su primorani skratiti ju na desetak minuta ili uopće ne otići. Prema riječima radnice iz Konzuma, ona i kolegice preskakale su obroke ili u jednu ruku uzele sendvič, a drugom slagale artikle, kako bi napravile što više posla, jer su ih voditeljice smjene požurivale i prigovarale im ako bi zastale s radom.

Na radu vikendom i blagdanima poslodavci također zakidaju radnike, jer je naknada mizerna – od 50 do 110 kn po danu više. O ovom problemu opširno smo pisali u tekstu: [Za neradnu nedjelju i veće satnice u trgovini](#).

Rad na više radnih mjesta za mizernu plaću

Zaposleni radnici moraju nadoknaditi manjak ljudstva i raditi na više radnih mjesta koja nisu u njihovom opisu posla. Plaća se ne računa prema opsegu i raznovrsnosti poslova, nego je cijelo vrijeme jednako niska. K tome, prema podacima DZS-a prosječna plaća radnica u maloprodajnoj trgovini zaostaje 18,64 posto za plaćom radnika.

U veleprodajnoj trgovini u kojoj radi jedna naša sugovornica uvjeti su nešto bolji nego u drugim trgovinama – nema prekovremenih sati preko tjedna, poštuje se pravo na pauzu, godišnji i slobodne dane, ali se radi nedjeljom i blagdanima po 11 sati, a onda idući tjedan radnica jedan dan odradi 5 sati. Ona nije zadovoljna plaćom: “Plaća bi trebala biti bolja, smatram da je za sve poslove koje radimo ovo što sada dobivamo premalo. Moj ugovor je ugovor prodavača, po potrebi idem i na blagajnu, pikiram robu, to znači da skupljam robu za dostavu, restorane, kafiće, slažem police, vozim viličar, spuštam robu... Sve to su i odgovorni poslovi, posebno viličar. Moja plaća sa svim dodacima (rad nedjeljom, noćni rad, staž, prijevoz) je 4500 kn. Nema kolektivnog ugovora u firmi, ne znam kako računaju noćni rad, ljudi kažu da je svaki mjesec drugačije. Platne liste ne smijemo pokazivati.”

Radnici je prijevoz plaćen 250 kn, a osim toga jedini dodatak je božićnica koju dobije u obliku bona za trgovinu u kojoj radi. Regres i uskrsnica se ne isplaćuju.

Naporan rad i niske plaće potvrđuje i naš sugovornik koji ima veliko iskustvo u trgovini: “U Studencu ne mogu pronaći ljude, jer nitko ne želi raditi za plaću ispod 4000 kn. Zbog toga od trenutnih radnika zahtijevaju rad bez slobodnog dana. U Lidlu gdje sam također radio jako je naporno, koliko god se ubijaš od posla nikad nije dovoljno dobro. U sezoni ima i noćnih smjena, a jako mali broj radnika je zaposlen. Npr. na jedan Lidl s osam blagajni koje stalno rade ima deset radnika u smjeni. Stalno trčiš, ako samo malo predahneš, odmah je uzbuna. Imao sam slučajeva da su me prebacili u trgovine do kojih nemam prijevoz, što potpuno nema smisla.”

“Radnici u Lidlu imaju rok trajanja”

“Ljudi čine Lidl – to je krilatica kojom se svakodnevno vodimo i koju iznimno poštujemo. Svaki naš zaposlenik važan je član našeg tima i svatko od nas je zaslužan za ovo što smo danas.” Citirana rečenica stoji na web stranici Lidla, koji slovi za dobrog poslodavca s visokom prosječnom plaćom (7223 kn u 2016). Međutim, istina je drugačija, kaže radnik.

“Lidl je oduvijek bio na lošem glasu, poznat je po tome da ljudi kod njih imaju rok trajanja. Čim pređeš određene godine više im nisi potreban, više te ne trebaju. Hvale se da isplaćuju dobre plaće, to djelomično stoji, jer u ljetnim mjesecima radnik bude plaćen dosta dobro, ali to su tri mjeseca. Osim toga, povećana plaća se isplaćuje preko dodatka, ali ako si

samo jedan dan izostao s posla ništa nećeš dobiti. Kad prođe ljeto radnike zapošljavaju na 30 ili 25 sati, a onda dobiješ plaću manju od minimalca. Samo vodeći kadar ostaje na puno radno vrijeme. Jako su lukavo to izveli pa ispadaju poželjan poslodavac.”

Akcija [sindikata Lidla](#): "Prava nam nisu dana nego su izborena"

Pravice niso podeljene, ampak priborjene!

Plodine također isplaćuju sezonski dodatak od 1000 kuna mjesečno, ali ga u cijelosti oduzimaju i zbog samo jednog dana bolovanja. Naš sugovornik kaže da je bio prevaren i u Interšparu – sezonski dodatak koji mu je bio obećan trebao je biti isplaćen od lipnja do listopada, no poslodavac je novac uložio u hokejaški klub umjesto u radničke plaće.

Još jedan od problema s kojim se radnici redovno susreću je štednja poslodavaca na opremi za čišćenje – u trgovinama nema dovoljno sredstava ni pribora, pa radnici sami kupuju opremu i rade s prljavim krpama, jer ne mogu od niske plaće stalno odvajati za nove.

“U Studencu nismo imali nikakav potrošni materijal, i onda nemam izbora, moram kupiti mop, jer nemam s čime oprati pod”, kaže radnik.

Oprema za rad također nije adekvatna – on je imao i slučaj nesreće na radu u Plodinama.

“Rezali smo na nekom improviziranom stolu, lubenica mi se poskliznula i umjesto nje porezao sam prst. Prvo nisu htjeli isplatiti odštetu, rekli su da nije njihova krivnja, još su me zakinuli na plaći, jer sam mjesec dana bio na bolovanju. Nisu mi htjeli ni godišnji platiti niti sam ga iskoristio. Onda sam to morao rješavati preko odvjetnika i na taj način sam uspio.”

[U Konzumu](#) mesnica gdje se radi s noževima nema prvu pomoć ni kantu za smeće. Podovi se peru krpama koje su probušene u sredini i provučene kroz dršku metle, a to podrazumijeva i rad rukama, bez rukavica.

Kažnjavanja radnika i radnica

Često se događa da radnice u trgovini jedan dan rade poslijepodnevnu smjenu, do kasno navečer, a idući dan od rano ujutro. U takvim situacijama nema mjesta za odmor ni privatni život. Iznenadne promjene rasporeda smjena s kasnim javljanjem također nisu neobične, a u nekim slučajevima radi se o načinu rješavanja nepoćudnih, odnosno prisiljavanju radnika koji na neki način šefovima smetaju da sami daju otkaz.

Dok je trajala karantena radno vrijeme trgovina bilo je skraćeno, od 8-17 sati. U dijelu trgovina radnici su radili minimalno 9 ili nešto više sati, a u nekim drugim po 4 ili 5 sati dnevno, zbog čega nisu mogli ispuniti fond. Poslodavci su im onda pisali “minus” sate, odnosno, podrazumijevali su da im sate do ispunjenja redovnog fonda radnici duguju. Tako su, radeći preraspodjelu radnog vremena, prebacivali teret krize na radnike, a sada, kad se radno vrijeme vratilo na staro traže da rade bez slobodnog dana, i pritom ih ucjenjuju navodnim padom prometa zbog krize i prijete otkazima.

Uz mizernu plaću, zakidanja na prekovremenim satima i neisplate materijalnih dodataka, potplaćenost radnica u trgovini ima još nekoliko uzroka: isplate dijela plaće u bonovima koji se moraju potrošiti u trgovini; prisiljavanje na kupnju artikala kojima je istekao rok trajanja i koje radnice nisu uspjele prodati prema očekivanjima; oduzimanja od plaće i novčana kažnjavanja zbog manjka u blagajni, iako nije krivnja radnika (poput krađe).

U trgovini u kojoj trenutno radi naš sugovornik nedavno se dogodila krađa. Sve je zabilježeno kamerom, a šefica je otišla prijaviti policiji, no policija nije reagirala. U istoj trgovini radnici svaki manjak moraju nadoknaditi iz svog džepa. Osim toga, ako i primijete krađu, teško da mogu nešto poduzeti – nema smisla da sami pokušavaju zaustaviti kradljivca, jer to nije njihov posao i ne znaju kako će reagirati, može se razljutiti i napasti radnika.

“Već je previše što moramo glumiti zaštitare i zaustavljati ljude koji nemaju maske...”, kaže ovaj radnik.

Jedan primjer koji je nakratko okupirao pažnju medija i javnosti jest izrabljivanje [u trgovačkom lancu Boso](#), koji je osim po novčanom kažnjavanju i verbalnom nasilju, bio poznat i po prijetnjama otkazima ako radnice slavija koja imaju ne organiziraju u Bosinoj sali za vjenčanja. Drugi je primjer [slučaj Suzane Šešo](#), radnice koja je dobila izvanredni otkaz u Interšparu pod optužbom da je bez plaćanja uzela dvije fete pršuta. Zapravo se Interšpar htio riješiti radnice, jer mu je, prema njezinim riječima, postala preskupa.

Sličnih primjera pokušaja likvidiranja sigurno ima još, samo prolaze ispod radara. Vrijeđanja, izderavanja i istresanja na radnike primarno od šefova poslovnica svakodnevna su pojava. Pritisak na radnice i radnike je velik, rad naporan, kršenja prava brojna. Sigurnost za radnike je minimalna, jer granski kolektivni ugovor ne važi od 2013.

“Najveći problem je plaća, sve poskupljuje, a plaća ostaje ista ili ide dolje. Plaća bez prijevoza mi je 3800 kn, a prometa ima, ne da nije pao za vrijeme korone, nego se čak povećao. Čak i kad smo radili do 17 sati, promet je bio neznatno manji”, kaže naš sugovornik.

Kriza uzrokovana pandemijom koronavirusa radnicima je donijela nove probleme, iako su i za vrijeme karantene sebe ostavili u trgovini, i iako i dalje ulažu maksimalne napore da sve funkcionira. Pažnja i simpatije koje su dobili u javnom prostoru ni na koji način nisu utjecali na uvjete u kojima rade, stoga nije dovoljno da samo “plješćemo herojima” s prozora. Trebamo zajedno s njima raditi na organiziranju kako bi spriječili dodatno prebacivanje tereta krize na njihova leđa, a novaca u džepove poslodavca.

Objavu ovog teksta podržala je Agencija za elektroničke medije, putem natječaja za potporu novinarskim radovima objavljenog 30. 6. 2020.

Autorica fotografija i teksta:

[Ana Vragolović](#)

Preporučite članak:

Like 118